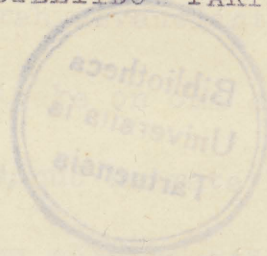

Prof. E. Vilde
Lindamuseus,
8. X 40

W. K. ...
Diplomatsiooniga vastuvõetud.
12. X 40. R. J. ...

K. V.
TARTU ÜLKOOL
JURISTEADUSKONN
30 sept. 1940
№ 264
TARTU

RAHVUSVAHELISTE TÜLIKÜSIMUSTE RAHULIKKE LAHEN-
DAMISVIISE RAHVASTELIIDU PAKTI JÄRGI .

113

2605.

Henry Grünhut
nr. 14431.

Dokumend 80 X 40. juu

E e s s õ n a .

Rahvasteliit, kui püsiva rahuaate kindlustamise ja teostamise eesmärgil loodud poliitiline organisatsioon, tendentsiga universaalseks muutuda, rahvusvahelise koostöö korraldamiseks, sõja hukkamõistmiseks, rahvusvaheliste tülide rahuliku lahendamise võimaluste loomiseks on oma struktuuris ja praktilises konstitutsioonis püüdnud haarata kõikide aegade, eriti eelviimase imperjalistliku sõja tagajärgede kogemusi ja rahupüüete aatlusi, et olla parim, võimsaim ja täiuslikuim kui kõik eelmised sama eesmärgilised üritused, kui esimest korda ajaloos rahvaste valitsuste endi aktiivsel algatusel ellu kutsutud institutsioon eelpool mainitud alustel ja põhimõtetel.-

S i s s e j u h a t u s .

Rahvasteliidu tegevusalad on üksikasjaliselt määratud tema põhikirjas. Tema tegevuse peamised ülesanded on: a) arendada rahvastevahelist koostööd, b) kindlustada rahvusvahelist julgeolekut, c) saavutada rahvusvaheliste tülide lahendust rahulikul teel.-

Selle sihi taotlemist loeb pakt Rahvasteliidu suurülesandeks ja esitab selleks rea norme. Nii kuulutab pakt iga sõja kogu Liidu asjaks (art. XI), kohustab enne sõjakuulutamist asuma tüli rahulikule juriidilisele lahendusele (art. XIII), kohustab selleks ellu kutsuma rahvusvahelist alatist kohut (art. XIV) ja teeb Nõukogule ülesandeks, olla tülitsejate vahel vahemeheks ja lepitajaks (art. XV). Rahu säilitamise teostamiseks antakse Nõukogule interventsiooni- ja repressiooni, s.o. vahelesegamise- ja surveõigused (art. XVI), mitte ainult liikmete, vaid ka mitteliikmete suhtes (art. XVII).')

Rahvasteliidu paktis leiduvad normid rahvusvaheliste konfliktide rahulikuks lahendamiseks esitavad järgmised abinõud: esitada tüliküsimusi arutamiseks Rahvaste-Liidu Nõukogule, vahekohtulikule või kohtulikule menetlusele. S.T.põhimõtteliselt

tuleb iga konflikt, mis võib viia sõjani, lahendada rahulikkude abinõudega või vähemalt tuleb selleks teha katse. Mingil juhul ei tohi aga pooled konflikti rahulikult teel lahendamiseks olevaid võimalusi kasutamata otsekohe alustada sõda.

')A. Piip: "Rahvusvaheline õigus" lhk. 150.

Rahvasteliidu osa maailmarahu säilitamises
Rahvasteliidu pakti art.11.põhjal.

Selle artikli järgi deklareerib Rahvasteliit, et iga sõda või sõjaähvardus liikme suhtes, tabagu see teda otseselt või kaudselt, huvitab Rahvasteliitu, kui rahu säilitajat. Rahvasteliit on kohustatud selle artikli järgi leidma abinõusid, mis oleksid kohased alalhoidma või taastama rahu. Millised need abinõud oleksid, selle suhtes valitseb teatud selgusetus. -Magyary arvates võiks arvesse tulla ainult "hääde teenete" ja "vahetalituse" pakkumine Rahvasteliidult. ".....Handelt es sich hier um die Anerbietung der guten Dienste oder der Vermittlung seitens des Völkerbundes oder sogar seine Intervention oder aber wird nur auf die vorbereitende Massnahmen gedacht, damit die ein Streite nicht stehenden Staaten im Falle der Anwendung des Art.16.V.B.S.das Notige je schleuniger verfügen können, ist ganz zweifelhaft. Wir wären geneigt anzunehmen, dass eine Intervention ausgeschlossen ist, die übrigen Massnahmen aber kämen in Anwendung."¹⁾

Schücking-Wehbergi järgi ei piirdu Rahvasteliidu "abinõud" heade teenetega ja vahetalitustega, vaid arvesse võiksid tulla ka sõjalised abinõud. "Als geeignete Massnahmen kom-

¹⁾ Dr.Geza v.Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" lhk.21.

men gemäss Art.11 Abs.1 nicht nur gute Ratschläge, Vermittlung usw. in Betracht, vielmehr alle solche, die um Bunde zur wirksamen Erhaltung des Völkerfriedens geeignet erscheinen Auch ein bewaffnetes Einschreiten wird unter Umständen in Frage kommen können."¹⁾

Rahvasteliit ei tohi tarvilikke samme astuda ex officio vaid see võib toimuda eeldusel, et liiduliige on avaldanud teate peasekretärile, kes kutsub siis viibimatult kokku Rahvasteliidu Nõukogu, kes võtab siis seisukoha ja määrab tarvilikke samme. Kohustatud osavõtma "abinõudest" on Schücking-Wehbergi järgi ainult need riigid, kes on hääletanud otsuse poolt või kes on tagantjärgi avaldanud oma nõusoleku.-

"Verpflichtungen betr. Teilnahme an einem solchen von Räte beschlossenen Vorgehen erwachsen daraus allerdings nur denjenigen Staaten, die dem Beschlusse zugestimmt haben oder sich nachträglich damit einverstanden erklären. Grundsätzlich soll der Rat gemäss Art.4 Abs.5 alle Mitglieder, deren Interessen durch den Beschluss besonders berührt werden, zu der Sitzung zuziehen."²⁾

Art.11₂ järgi on igal liikmel õigus sõbralikul viisil juhtida Täiskogu või Nõukogu tähelepanu igale olukorrale, mis oma loomult mõjustab halvendavalt rahvusvahelisi vahe-

¹⁾ Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk.469
²⁾ " " " " " " " " " " " "

kordi ja mis järelikut ähvardab segada rahu või head arusaamist rahvaste vahel, millest oleneb rahu. Sel juhul ei ole tegemist akuutse juhtumiga, vaid asjaoluga, mis tulevikus võiks häirida maailmarahu.-

Rahulikkude abinõude kohaldamine Art.12.alusel.

Kõik liiduliikmed lepivad kokku, et kui nende vahel tõuseb tüliküsimus, mis võib viia lõheni, esitavad nemad selle kas vahekohtulikule menetlusele või kohtulikule korraldamisele või siis läbivaatamisele Nõukogu poolt. Tähendab, lõheni viiva tüliküsimuse juures on liikmed kohustatud seda esitama kas vahekohtulikule või kohtulikule menetlusele või arutusele Nõukogule, sellest tuleb järeldada, et pooltel on vaba valik, missuguse abinõu nad valivad konkreetsel juhul. Oleks selgem, kui paktis oleksid vastavad normid, mis objektiivselt määraksid, missuguseid võimalusi pooltel tuleks antud juhul oma tüliküsimuse lahendamisel tarvitada. Kuid paktis ei ole seda mitte sarnaselt reguleeritud. Nagu selgub art.13 ja 15, on ainult poolte tahet otsustav. Nad peavad õigustehinguga määrama, missugust nad mainitud võimalusist soovivad tarvitada.-See õigustehing on esmajoonel mõeldud lepinguna. Pooled peavad määrama

lepinguga, missuguse juriidilise lahendusabinõu nad soovivad tarvitada oma tüliküsimuse lahendamisel. Kui aga pooltel ei õnnestu kokkuleppeni jõuda, siis võib üks pooltest ühepoolse õigustehinguga määrata lahendusabinõu. Kuid nagu selgub art. 15, võib see lahendusabinõu olla ainult asja arutamine Nõukogu poolt. - Tähendab, et võida lasta tüli lahendada vahekohtu või kohtu ees, peab olema poolte vahel vastav leping - kas varmaegne või sõlmitud seks konkreetseks juhuks. Et tüliküsimust viia Nõukogu ette, selleks piisab aga ühepoolsest teatest Nõukogule. Seda tüliküsimuste lahenduspõhimõtet ei saa kuidagi lugeda õnnestunuks, kuna igal juhul tuleb eelistada lõplikku vahekohtu või kohtu otsust, mitte vähem autoriteetsele Nõukogu aruandele. Kuid nagu selgub paktist, domineerib just menetlus Nõukogult, kuna eeltingimused vahekohtulikule või kohtulikule lahendusele on märksa komplitseeritumad. Palju sirgjoonelisem oleks, kui maksaks põhimõte, et kõik rahvusvahelised tüliküsimused kuuluksid obligatoorselt vahekohtu või alalise Rahvusvahelise kohtu foorumi ette.')

On poolte vahel olemas lepinguline kohustis, mille järgi nad peavad esitama teatud tüliküsimuse vahekohtulikule lahendusele, siis on pooled kohustatud seda lepingut täitma; sel ju-

Vt. Dr. G. v. Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" lhk. 25 ja 26.

//

hul ei või üks pooltest esitada Nõukogule tüliküsimust aru-
tusele toetudes art.12₁-le. Liikmed lepivad kokku, et nad enne
kolme kuud peale vahekohtu otsust või Nõukogu aruannet ei
alusta sõjaga. -Elkõige tuleks tähendada, et pool, kes on prot-
sessi kaotanud, ei oma mingit õigust oma arvatavat õigust maks-
ma panna relvade abil, ei kolme kuu möödumisel ega üldse. See
määrus leiab kohaldamist ainult kahel juhul: 1) kui protsessi
kaotanud pool ei täida oma kohustist kolme kuu jooksul, siis
on võitja pool õigustatud relvadega maksma panna oma õigust.
Seda ta võib aga ainult siis teha, kui Nõukogu poolt soovita-
tud "sammud" ei ole annud tulemusi nagu selgub art.13₄. -Sel-
le kohta annab Schücking-Wehberg lähema seletuse: "...ima Fal-
le der Nichtausführung des Schiedsspruches d e r R a t die
nötigen Schritte zu ergreifen, damit der unterlegene Teil zur
Erfüllung veranlasst wird. Nur wenn der Rat mangels Einstim-
migkeit keinen Beschluss zustande bringt, dann hat die sieg-
reiche Partei des Schiedsprozesses das Recht, alle erforder-
lichen Mittel zu ergreifen, nötigenfalls den Krieg zu erklä-
ren."')

Loomulikult on võitja pool ainult õigustatud, kuid ei min-
gil juhul kohustatud, asuma sõjategevusele. 2) kui on tegemist
mitteükshäälse aruandega, kui kas või üks pooltest lükkab Nõu-
') Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 532

//

kogu otsuse tagasi, siis on pooltel vaba voli kolme kuu möö-
dumisel alustada sõjategevust.-

Rahvusvaheline Vahekohus Rahvasteliidu Pakti
art. 13. järgi.

"Unter internationale Schiedsgerichtsbarkeit wird im all-
gemeinen eine zwischenstaatliche Gerichtsbarkeit verstanden,
an der Staaten als Parteien beteiligt sind. Es ist hier dem-
nach die Beteiligung von Staaten als Parteien am Streite we-
sentlich. Das Gericht, das zu entscheiden hat, übt keine über-
staatlichen Rechte über den im Streite stehenden Staaten aus.
Die internationaler Schiedsgerichtsbarkeit ist eine Folge-
erscheinung zweier Staatssouveränitäten: die im Streite ste-
henden Parteien sind Berechtigung zur Urteilssprechung le-
diglich aus der staatlichen Macht der im Streite stehenden
Staaten ab."')

Enne Rahvasteliitu võisid ainult suveräänsed riigid olla
Parteideks, kuid, kuna Rahvasteliidu liikmed võivad olla riid-
gid, dominioonid ja asumaad, kes end vabalt valitsevad, siis
võivad olla riigid, dominioonid ja asumaad olla ka Partei-
deks.-

1) Dr. G. v. Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit
im Völkerbunde" lhk. 36.

"Und da jedes Mitglied des Völkereundes zugleich den Bestimmungen, betreffend die internationale Schiedsgerichtsbarkeit, unterliegt, so sind auch die erwähnten Staatsgebiete Subjekte der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit."¹⁾

Nii näeme, et Vahekohtu pöhimõtted on muutunud Rahvasteliidus. Kui enne Rahvasteliitu Vahekohtu baseerus seltsingu pöhimõtteil, siis tuleb sellele nüüd vaadata kui valitsuslikkudele printsiipidele rajatule.-

"Vorerst wurde es anerkannt, dass auch Nichtstaaten in der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit als Parteien auftreten können, und dann wurde die internationale Schiedsgerichtsbarkeit als eine herrschaftliche ausgestaltet. Infolge dieser Abweichungen ist die internationale Schiedsgerichtsbarkeit nach der V.B.S. von derjenigen der Vorkriegszeit wesentlich verschieden. Die V.B.S. stellt die Staatsouveränität auch betreffend die internationale Schiedsgerichtsbarkeit zurück und stellt den Völkerbund in den Vordergrund."²⁾

"Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit des Völkerbundes ist die Gerichtsbarkeit eines den Staaten übergeordneten Gemeinwesens und nicht mehr eine solche der im Streite befindlichen Staaten. Diese üben nicht mehr ihre Souveränität aus, wenn sie den Weg des internationalen Schiedsverfahrens

¹⁾ Dr. G. v. Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" lhk. 37

2) Sama lhk. 37

betreten, sondern sie werden dazu vom Völkerbund als einer ihnen übergeordneten Organisation gezwungen. Hiernach weist die internationale Schiedsgerichtsbarkeit nach Dr. V.B.S. eine gewisse Ähnlichkeit mit der staatlichen auf, diese ist auch eine Zwangsgerichtsbarkeit, die einzelnen sind ihr auch ohne ihren Willen unterworfen. Ein wesentlicher Unterschied besteht aber zwischen beiden darin, dass, während der Staat die einzelnen unmittelbar ohne ihr geringstes rechtsgeschäftliches Mitwirken seiner Gerichtshoheit unterwirft, tut dies der Völkerbund nur mittelbar durch das Dazwischenkommen eines Rechtsgeschäftes."')

Rahvasteliidu paktis on ette nähtud vahekohtus kui üks olulisemaid tüliküsimuste lahendusinstantsi. Vahekohtu kasutamise põhimõtted on reguleeritud Rahvaste Liidu Paktis art. 13. Selle järgi liiduliikmed kohustavad andma vahekohtule või kohtule lahendada neid küsimusi, mis pole saanud rahuldavalt lahendada diplomaatilisel teel, ja mis nende arvates on eriti kohased vahekohtulikult või kohtulikult lahenduseks. - Sellest nähtub, et vahekohtulik menetlus on tehtud sõltuvaks kahest faktorist: 1) diplomaatilised läbirääkimised ei ole suutnud tüliküsimust lahendada, 2) pooled on nõustunud alistuma konfliktliku vahekohtulikule menetlusele. -

'') Dr. G. v. Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" lhk. 41.

Rahvasteliidu Pakt nõuab enne, kui pooled pöörduvad vahekohtu poole, ikkagi katset lahendada tekkinud tüliküsimust diplomaatilisel teel, vastasel korral võib Vahekohus keelduda asja arutamisest.-

Vahekohtulik menetlus võib ainult siis toimuda, kui poolte vahel on olemas kas juba varem või just selleks juhuks sõlmitud vahekohtu leping. Ühe poole nõudmisel, teise poole nõusolekuta, ei saa vahekohus asja arutusele võtta.-

Rahvasteliidu Pakt ei püstita vahekohtu sunduslikkust, vaid ta piirab vahekohtu kompetentsi konfliktidega, mis pooled temale esitavad, seega tuleb lugeda Rahvasteliidu Pakti järgi vahekohus fakultatiivseks institutsiooniks, mille kompetents on piiratud tüliküsimustega, mis pooled talle esitavad ja mis nende arvamuse järgi on kohased leidma lahendust vahekohtuliku menetluse läbi.-

Rahvasteliit annab loetelu juhistest, mis eriti kohased vahekohtulikule lahendusele ja soovitab oma liikmetele pöörduda vahekohtu poole art. 13₂ ette nähtud juhtudel. Nende hulka, mis üldiselt kohased vahekohtulikuks või kohtulikuks lahenduseks, deklareeritakse kuuluvaks tüliküsimused, mis käivad mõnesuguse lepingu tõlgendamise kohta, rahvusvahelise kohustise murdmise või niisuguse murdmise eest kohusliku kahjutasu ulatuse või

//

loomu kohta.-

Pooltele on jäetud vabadus valida vastav kohus. Art.13₃ määrab, et tüliküsimust võib esitada Alalisele Rahvusvahelisele Kohtule või igale teisele poolte poolt määratud või nende varemates lepingutes ette nähtud kohtuvõimule või kohtule. Art.21 järgi vahekohtu lepinguid, mis oma loomult kindlustavad rahu säilitamist, ei saa lugeda sobimatuks ühegi pakti eeskirjaga. Sõllega annab pakt võimaluse arendada fakultatiivset vahekohut sunduslikuks, kas üldiste või erilepingute kaudu. Kui nendes lepingutes on ettenähtud teatavate konfliktide jaoks sunduslik vahekohus, siis ei saa ükski Rahvasteliidu liige vabaneda sellise lepingu täitmisest, ette tuues art.13 fakultatiivsust.-

Vahekohtu otsus on lõplik ja pooled on kohustatud seda täitma. Liidu liikmed kohustuvad täitma heas usus tehtud otsuseid ja mitte alustama sõda ühegi liiduliikme vastu, kes sellele kohastub. Otsuse mittetäitmise korral Nõukogu esitab vahendeid, mis peavad kindlustama otsuse käigu (art.13₄).

"Die Bestimmungen des zweiten Teiles des Abs.4 Satz I, wonach gegen ein Bundesmitglied, das sich dem Schiedsspruche fügt, nicht zum Kriege geschritten werden darf, könnte zu der Annahme verleiten, dass umgekehrt gegen ein sich dem Schieds-

spruche nicht fügendes Mitglied von seiten der Gegenpartei zum Kriege geschritten werden dürfe. Eine Auffassung, die durch Art. 12. Abs. I Satz 2 nicht wenig unterstützt wird. Ganz gewiss hat aber gemäss Abs. 4 Satz 2 des Art. 13 im Falle der Nichtausführung des Schiedsspruches d e r R a t die nötigen Schritte zu ergreifen, damit der unterlegene Teil zur Erfüllung veranlasst wird. Nur wenn der Rat mangels Einstimmigkeit keinen Beschluss zustande bringt, dann hat die siegreiche Partei des Schiedsprozesses das Recht, alle erforderlichen Mittel zu ergreifen, nötigenfalls den Krieg zu erklären. Auch zu wirtschaftlichen Massnahmen ist sie erst befugt, wenn ein Eingreifen des Rates unterbleibt. Sie gilt dann stillschweigend als vom Völkerbund zu der unmittelbaren Ausführung des Schiedsspruches bevollmächtigt. Denn aus Art. 13 Abs. 4 Satz 2 ist zu entnehmen, dass der Völkerbund für die Erfüllung der Schiedssprüche sorgen muss. Diese Aufgabe ist zeitlich unbegrenzt. Deshalb kann das nicht nur so gedeutet werden, dass es im Auftrage und im Namen des Bundes erfolgt."')

Nõukogu võib võtta tarvitusele vahendeid, mis kindlustaksid otsuse mõju, kuid millised need vahendid on, selle kohta pakt ei anna lähemaid seletusi. Nõukogu evib täielise vabaduse otsustarbekate abinõude valikus, kuid väga halvavalt mõjub ükshääl-

') Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 532

suse nõudmine otsuse tegemisel, sest tõrkuja riik võib oma vastuseismisega nõrgestada otsuse juriidilise jõu ja muuta seda oma vetoga soovitusel, mille täitmine ei ole ei temale ega teistele riikidele sunduslik.-

Nõukogul on ainult siis õigus teha samme otsuse täitmiseks, kui pooled on Rahvasteliidu liikmed või kui on tegemist mitteliikmetega, kes on omale võtnud art.17 alusel liiduliikmete kohustised. Kuid Nõukogul jääb teatud võimalus vahelesegamiseks art.11₁ alusel, kui on tegemist vahekohtuotsusega liikme ja mitteliikme vahel või kahe mitteliikme vahel, kui mitteliige ei ole nõustunud art.17 tingimustega. Kuid otsest õigust selleks Rahvasteliidul ei ole ja mitteliige võib seda interventsiooni ignoreerida.-

Alaline Rahvusvaheline kohus art.14.järgi.

Art.14 autoriseeriti Nõukogu koostama Alalise Rahvusvahelise Kohtu eelnõu ja seda esitama liiduliikmeile. Kohtu ülesandeks oleks käsitleda kõiki rahvusvahelisi iseloomuga tülküsimusi, mis pooled talle esitaksid. Temal tuleks anda ka nõuandvaid arvamusi iga tülküsimuse või iga küsimuse kohta, mis Nõukogu või Täiskogu temale esitaksid.-

13-dal II.1920.otsustas Nõukogu luua erilise juristide komisjoni, kelle ülesandeks oli välja töötada alalise rahvusvahelise kohtu põhikirj, mis valmis augusti kuuks. Liidu Täiskogult võeti eelnõu üksmeelselt vastu detsembris samal aastal.-

Alaline Rahvusvaheline kohus asub Haagis. Kohus koosneb 15 kohtunikust ja 4 asetäitjast kohtunikust.-

"Need kohtunikud on valitud, rahvusele vaatamata, isikute hulgast, kes väärivad kõrget austust ja kel on nõuetavad omadused kõrgemate kohtulikkude ülesannete täitmiseks omal kodumaal või kel on suured eriteadmised rahvusvahelises õiguses."¹⁾

Kohtunikke valitakse üheksaks aastaks ühes edasivalimisõigusega. Oma ametiaja jooksul nad ei või pidada ühtegi administratiivset või poliitilist kohta oma kodumaal. Kohtunikud naudivad kõiki diplomaatilisi eesõigusi. Valimisviis on õige keeruline: valituks loetakse neid kandidaate, kes saavutavad absoluutse häälteenamuse nii täiskogus kui ka Nõukogus. Komplekseeritud valimisviis peab tagama riikidele kohtunikkude erapooletust ja väikeriikidele ta peab kindlustama, et suurriikide mõju kohtus ei domineeriks vastuvõtmatul viisil. Selleks kohtunikkude valimine toimub ühiselt Täiskoguga, kui väikeriikide koondise ja Nõukoguga, kui suurriikide esinduse poolt.-

Valimisprotseduur toimub järgmiselt: Iga riik võib esitada kuni neli kandidaati; nendest võivad ainult kaks olla te-

¹⁾ Kaasik: "Rahvasteliit // lhk.86.

ma oma rahvusest. Valimised toimuvad Täiskogus ja Nõukogus üksteisest lahus ja täiesti iseseisvalt. Esiteks valitakse kohtunikke ja siis lisakohtunikke. Nagu mainitud, loetakse neid valituiks, kes saavutavad absoluutse häälteenamuse. Kui pärast esimest valimiskoosolekut jääb vabu kohti, siis valitakse, kui vaja, kolmandat korda. Kui pärast kolmandat valimist on veel vabu kohti, moodustatakse Täiskogu või Nõukogu soovil kuuest liikmest koosnev vahekomisjon, kellest kolm Täiskogu ja kolm Nõukogu poolt nimetatakse. See komisjon valib iga vaba koha jaoks kandidaadi, kes tuleb Täiskogule ja Nõukogule eriti esitada vastuvõtmiseks. Kui vahekomisjon konstateerib, et temal võimalik pole valimist sooritada, siis valivad juba valitud kohtu liikmed Nõukogu poolt määratud aja jooksul vabadele kohtadele isikuid, kelle poolt Täiskogus ja Nõukogus on hääletatud. Kui kohtunikkude hääled ühesuguselt jagunevad, otsustab kõige vanema kohtuniku hääl. Kohtu liikmed valitakse üheksaks aastaks. Nad on uuesti valitavad ja jäävad ametisse kuni uute määramiseni. Kohtu liikmed võib enne tähtaja lõppemist kõrvaldada ametist ainult siis, kui nad teiste liikmete üksmeelsel otsusel enam nõutud tingimustele ei vasta.--

Esimees ja sekretär elavad kohtu asukohas. Kohus peab igal aastal ühe korralise istungjärgu. Esimees kutsub tarviduse

//

korral kokku erakorralise istungi. Kohus toimetab oma ülesandeid täisliikmelisel koosolekul. Kui mõni alalistest kohtunikkudest pole kohal, siis asendatakse neid lisakohtunikkudega. Kui pole võimalik kokku saada 11 kohtunikku, siis on kvoorum 9-st kohtunikust teovõimeline.-

Valimisega lõpeb Täiskogu ja Nõukogu õiguslik side Kohtunikkudega, nad ei saa neid vallandada enne volituste lõppu, ega neile teisiti survet avaldada. Niisiis tuleb kohut lugeda konstitutsiooniliselt täiesti sõltumatuks.-

Iga riik on loomulikult sellest huvitatud, et kohtus oleks esindatud tema oma kodanik. Kuna seda aga piiratud kohtunikkude arvu juures on võimatu teostada, siis on seda küsimust järgnevalt reguleeritud: igale kohtu poole pöörduvale riigile antakse õigus nimetada koostise ajutiseks liikmeks oma kodanikust kohtunik.-

"..igal riigil, kes esineb kohtus poolena, peab olema selle koostises oma rahvuslik kohtunik. See on suur järeleandmine praegu veel laialdaselt valitsevale suveräänsusvaimule, mis põhimõtteliselt osutub väga takistavaks momendiks kohtu erapooletusele ja otsuste ühtluse arenemises. Poolte rahvusest kohtunikud toimivad kohtus oma valitsuse advokaatidena säärases ulatuses, mis oluliselt võõras kohtu institutsioonile, mis töötab sageli otsusesse juhusliku poliitilise elemendi ja mis peaaegu kunagi ei anna

ühtlast otsust, sest tavaliselt rahvuslik kohtunik jääb oma eri-
arvamusele, mis avaldatakse ühes kohtuotsusega ja mis tunduvalt
riivab selle autoriteeti."')

Oma kohtulikkude ülesannete täitmiseks on kohus avatud nii
Rahvasteliidu liikmeile kui ka teistele riikidele; viimastele on
võimaldatud pöördumine kohtu poole, kuid Nõukogu on õigustatud
määrama osavõtmise tingimusi, mis tagaksid sellele riigile võrd-
suse liikmetega kohtu ees.-

"Für Staaten, die keine Bundesmitglieder sind und auch im
Anhang der V.B.S. nicht angeführt wurden, werden die Bedingungen
der Anrufung unter Vorbehalt der in Wirksamkeit stehenden Ver-
träge, vom Rate festgesetzt, der hier den Grundsatz zu befolgen
hat, dass für die Parteien keine Ungleichheit entstehe. Es hängt
daher nicht lediglich von ihrem Entschluss ab, die Streitsache
durch den Gerichtshof entscheiden zu lassen, zu diesem Zwecke
ist auch die Zustimmung des Rates und ihre Unterwerfung unter
die vom Rate festgesetzten Bedingungen notwendig. Die Nichtmit-
glieder müssen sich in jedem Falle den vom Rate festgesetzten
Bedingungen fügen. Nicht nur dann sind sie verpflichtet, wenn
sie vom Rate "aufgefordert" werden, ihre Streitigkeiten dem
Gerichtshofe zu unterbreiten, sondern auch in dem Falle, wenn
sie den Gerichtshof aus eigenem Antrieb anrufen wollen. Und

')

Kaasik "Rahvasteliit
lhk.88.

ferner nicht nur dann setzt der Rat die Bedingungen des Rechtsschutzes fest, wenn einem Bundesmitglied oder einem im Anhang angeführten Staate gegenüberstehen, sondern auch dann, wenn beide Nichtmitglieder sind. Der Rat ist daher dasjenige Organ, dessen Mitwirkung immer notwendig ist, wenn ein Nichtmitglied beim Gerichtshof um Rechtsschutz nachsucht oder wenn dieser wegen Rechtsschutzes gegen ein Nichtmitglied angerufen wird."')

Kohtu subjektiivne alluvus poolte suhtes ei ole otsene, vaid pooled ise rajavad seda, esitades oma tülüküsimuse Rahvasteliidu art.14 alusel Alalisele Rahvusvahelisele Kohtule.-

"Hier wird ein Unterbreiten verstanden, das auf einem beiderseitigen Willen der Parteien, d.h. auf einem Zuständigkeitsvertrag, beruht. Dieser Vertrag geht dahin, die Streitsache anstatt einer ausserprozessualen Erledigung oder anstatt eines andern Gerichtshofes durch den ständigen Gerichtshof erledigen zu lassen. Mit diesem Grundsatz stimmt der Art.36 des St.überein. Auch dieser erfordert für Regelfälle einen Zuständigkeitsvertrag, da nach diesem der Gerichtshof in der Regel nur dann zuständig ist, wenn die Parteien seine Zuständigkeit vereinbaren. Die Vereinbarung ist gewöhnlich eine spezielle, die für eine gewisse konkrete Streitsache getroffen wird."²⁾

1) Dr.G.v.Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" lhk.132

2) S₂ma lhk.133.

Nagu mainitud, Haagi kohtu kompetents ei ole sunduslik selles mõttes, et kõik riikide tülid alluksid paratamatult just tema jurisdiktsioonile, vaid riigid on õigustatud valima oma äranägemise järgi, kas Alalist Rahvusvahelist Kohut, Haagi vahekohut või mõnda muud vahekohut. See mitmekesisus vastava kohtuliku kompetentsi valikus võib tekitada lahkarvamusi riikide vahel küsimuses, missugusele jurisdiktsioonile nimelt tuleks esitada konflikt. "Tavaliselt esitatakse niisuguseid kompetentsitüüpe sunduslikult Alalisele Rahvusvahelisele Kohtule ühe poole nõudmisel ja kohus otsustab, missugusele kohtule allub antud lahkuminek."')

Kohtu kompetents ulatub neile küsimusile, mis talle esitavad pooled või mis määratud maksvates lepingutes ja konventsioonides (kohtu põhikirja art. 36). Vastavalt sellele artiklile võib konflikt arutusele tulla kohtus - kas poolte kokkuleppe põhjal, või jälle ühe poole poolt esitatud kaebuse alusel (eeltingimuseks sel juhul on loomulikult varemaegne leping, mis ette näeb kohtulikku lahendust tüliküsimustes). Esimesel juhul on tegemist vabatahtliku, teisel juhul aga sundusliku jurisdiktsiooniga. Kohtu kompetents vabatahtliku jurisdiktsiooni puhul on tegelikult piiramatult. Rahvasteliidu pakt art. 14 näeb ette kõiki tüliküsimusi, mis pooled kohtule esitavad tingimusega, et nad

'') Kaasik "Rahvasteliit
lhk. 93. //

oleksid rahvusvahelise iseloomuga.

Sunduslik jurisdiktsioon käib kas tulevikus võimalik-
kude lahkuminekute kohta (vahekohtulepingute alusel) või
jälle lahkuminekute kohta, mis võivad tekkida teatava lepin-
gu kohaldamise, interpreteerimise või täitmise kohta (komp-
romissklauseli alusel).

Nagu mainitud, kuuluvad kohtu kompetentsi kõik asjad, mis
pooled temale ette panevad. Samuti kehtivates lepingutes ja
konventsioonides ettenähtud juhtumid.-

"Peale selle on Liidu liikmeil õigus kuulutada kohtu enese
jaoks sunduslikuks ipso fakto ning ilma iseäralise konvent-
sioonita kohtu kompetentsi iga teise riigi vastu, kes samasugu-
se kohustuse enda peale on võtnud, vastastikusel alusel või
ilma selleta, tüliasjade liikides, mil juriidiline iseloom ja
mille aineks on: a) lepingu interpreteerimine, b) igasugune kü-
simus rahvusvahelise õiguse alal, c) iga tegelik aktmis, kui ta
oleks kindlaks tehtud, tähendaks mingi rahvusvahelise kohustuse
rikkumist, d) rahvusvahelistest kohustustest tekkinud kahjuta-
su iseloom või ulatus, kui kohustus ise tunnustatud."')

Kohtu menetlus on kirjalik ja suuline. Vabatahtliku juris-
diktsiooni juures kirjaliku menetluse juures esitavad pooled
üheaegselt memuaare, siis vastumemuaare ja lõpuks veel täien-

*) A. Piip "Õigus" 1928. Alaline Rahvusvaheline Kohus" lhk. 99.

davaid vastuseid.

Sundusliku jurisdiktsiooni korral kaebajalt esitatakse memuaar, kostajalt vastus, sellele järgneb jälle vastumemuaar ja lõpuks veel täiendavad vastused pooltelt. Suuline menetlus toimub tunnistajate ja ekspertide ülekuulamises kohtu poolt ja parteide esindavate agentide või nõuandjate ja advokaatide seletustes. Vaidlusi juhib esimees. Istung on avalik, kui kohus teisiti ei otsusta või mõlemad pooled ei nõua asja kindist arutamist. Iga istungi kohta seatakse kokku protokoll, millele sekretär ja esimees alla kirjutavad. Kohus võib enne vaidlusi algust nõuda agentidelt dokumente ja igasuguseid seletusi. Nõudmise mittetäitmise puhul seab ta kokku vastava akti. Peale selle kui agendid, advokaadid ja nõuandjad on esitanud kohtule kõik tõendused, mida nad oluliseks peavad, kuulutab esimees vaidlused lõppenuks. - Kohus läheb tegema otsust. - Kohtu nõupidamised on salajased. Otsus tehakse istungist osavõtnud kohtunikkude häälteenamusega. Kui hääled jagunevad pooleks, otsustab esimehe hääl. Vähemusse jäänud kohtunikud on õigustatud lisama kohtuotsuse motiividele oma eriarvamuse, mis ühes kohtuotsusega avaldatakse. Kohtu otsus on lõplik, kuid uute asjaolude ilmsiks tulemisega, mis otsuse tegemise ajal ei olnud teada, võidakse seda otsust revideerimi-

//

sele võtta. Revideerimispalve tuleb esitada kohtule kuus kuud peale uute asjaolude avastamist. Revideerimist võib nõuda kümne aasta jooksul peale otsuse tegemist. On need tähtajad möödunud, tuleb lugeda revideerimisvõimalusi aegunuks.

Kohus võimaldab esineda ka kolmandail isikuil, kui on tegemist multilateraalse lepingu interpreteerimisega või kui kolmandate riikide juriidiline huvi on tõendatult puudutatud.

Kohus võib otsustada õiguste kui ka faktide üle. Oma otsuste aluseks peab kohus kasutama rahvusvahelist õigust. Statuudi art. 38 põhjal olgu kohtu otsustamise alusteks:

- 1) Rahvusvahelised lepingud, olgu need üldised või erilised, mis püstitavad väljendatult tunnustatud norme tüliosaliste riikide vahel,
- 2) Rahvusvahelist kommet kui tõendust õigusena tunnustatud õiguse üldisi põhimõtteid,
- 3) Tsiviliseeritud rahvaste poolt tunnustatud õiguse üldisi põhimõtteid,
- 4) Kohtulikke otsuseid ja teadlaste doktriine kui abivahendeid õiguslike normide piirimiseks.

Nende eeskirjade peale vaatamata jääb kohtul poolte nõusolekuga otsustada *ex æquo et bono*. Need eeskirjad moodustavad siis kohtu otsuste baasist.

"Esimesed neli neist on kitsamalt juriidilise iseloomuga ja nendele rajaneb kohtu jurisdiktsioon kõikide jurii-

dilise loomuga lahkuminekute korral. Võimalus otsustada ka ex aequo peaks tulevikus vähemalt andma kohtule võimaluse lahendada ka poliitilise loomuga tülisid, mis suuresti kaasa aitaks tülide rahuliku lahendamise viiside ühtlustamisele ja muudaks Haagi kohtu täieliseks kõrgemaks rahvusvaheliseks kohtuks, mis oleks kompetentne arutama ja otsustama kõiki riikide vahel tekkivaid tülisid ja lahkuminekuid, olgu nende loomus ja ulatus milline tahes. Kuid ka juba oma senise, veel piiratud tegevusega on Haagi kohus suutnud suuresti tõsta oma autoriteeti, võita usaldust riikide poolt, mis on paremaks pandiks tema edaspidisele arenemisele."')

Rahvusvaheline tülide lahendamine Rahvasteliidu
Nõukogus art.15 järgi.

Mitteprotsessuaalsed tülide lahendusviisid leiavad regul eerimise Rahvasteliidu Pakti art.15-das. Selle artikli järgi on liiduliikmed kohustatud tüliküsimust, mis võiks viia lõheni, ja mida pole esitatud lahendamiseks art.13 põhjal, esitama kas kokkuleppel või ühepoolsel kaebel Nõukogule. Tähendab, arutamist Nõukogus võib alustada ilma mingisuguse

') Kaasik: "Rahvasteliit
lhk.96

lepinguta poolte vahel tüliküsimusi lahendamise suhtes, kuna vahekohtus ja kohtus on selleks tingimata vaja poolte kokkulepe. Liikmete vahel peab olema tekkinud tüliküsimus, mis võib viia lõheni nende vahel. Igal liikmel on õigus määrata konflikti niisugusena, mis tema arvates võib viia lõheni nende vahel. "Igale liikmele jääb individuaalne õigus kvalifitseerida tekkinud lahkuminekuid ja esitada neid Nõukogule niisugustena, mis liikme enda arvates võivad viia lõheni. Teise tüliosajalise vastuväide, nagu ei oleks juhul tegemist sellelaadse lahkuminekuga, ei saa põhjustada nõukogu loobumist menetluse toimetamisest kompetentsi puudumise ettekäändel. Nõukogu ei peaks vastaspoole palvel või ka omal algatusel, otsustama seda kvalifikatsiooni küsimust. Kuigi ta võib hinnata lahkumineku tõsidust oma edaspidise toimetamise seisukohalt, ta ei või aga loobuda arutamisest üldse."¹⁾

Teiseks eeltingimuseks, et nõukogu võiks asja arutusele võtta, on kui tüliküsimus poleks esitatud vahekohtule lahenduseks, ega teisele jurisdiktsioonile (viimasel juhul säilitab nõukogu õiguse valvata asja käigu üle, ja seda ise arutusele võtta, kui vastav jurisdiktsioon ei ole suutnud leida lahendust, mis oleks vastuvõetav Rahvasteliidu pakti põhimõtetele). Ka

¹⁾ Kaasik: "Rahvasteliit
lhk. 137.

peab nõukogu loobuma asja arutamast, kui poolte vahel on leping, mis ette näeb vastava tüliküsimuse jaoks sunduslikku vahekohtulikku lahendust. Sel korral on nõukogu kohustatud asja edasi saatma vastavale instantsile.-

Kolmandaks eelduseks tuleks mainida nõudmist, et tüliküsimus oleks nõukogule esitatud täiesti korrapäraselt, see nõue on rahuldatud, kui vähemalt üks pooltest teatab peasekretärile olevast konfliktist ja palub seda nõukogus arutada.

"Nõukogu menetlus on sunduslik selle poolest, et tema alustamiseks oli küllalt ühe poole kaebusest, kuna teine pool peab pakti põhjal tunnustama nõukogu kompetentsi asja arutamiseks ka vastu oma tahtmist. Kuid nõukogu ise, ex officio ja ilma ühegi poole vastava nõudmiseta, ei saa alustada lepituslikku talitust art.15 alusel kui tüliküsimus temale esitatud pakti mõne muu artikli alusel, näiteks art.10 või 11 alusel. Vastupidi aga, kui nõukogu on kutsutud vahelesegama art.15 alusel, siis omab ta õigust kohaldada ka art. 11 ja 10 eeskirju, kui asjaolud peaksid seda nõudma."¹⁾

Art.15⁸ selgub, et nõukogu ei tohi võtta arutusele tüliküsimust, mille rahvusvaheline õigus jätab selle poole ainulisse võimkonda, kes seda on väitnud, ja kui on seda nõud-

¹⁾ Kaasik "Rahvasteliit
lhk.138.

mist tunnustanud. Sel juhul konstateerib seda Nõukogu oma aruandes ega soovita ühtegi lahendust. Kui Nõukogu ühe poole nõudmisel peab seisukoha võtma, kas ta on selles küsimuses kompetentne, võib ta paluda selles asjas nõuandvat arvamust Haagi kohtult.

Nagu mainitud, esitatakse tüliküsimus Nõukogule Peasekretäri kaudu. Tema peab ka kõik ettevalmistused tegema, mis on vajalikud asja arutamiseks. Tema kogub materjale. Selleks on pooled kohustatud (art. 15₂) temale kätte toimetama kirjelduse nende tüliasja kohta ühes kõikide juurdekuuluvate faktidega ja tõestavate dokumentidega. Nõukogu heaksarvamise järgi võib neid kohe avaldada. Tüliküsimus võetakse tavali- ses korras arutusele. Kuid kui on eriline tarvidus, siis võib kokku kutsuda erakorralise istungi. - Nõukogu otsused teevad koosolekul viibivad liikmed. Nende riikide esindajad, kes tü- liküsimuses moodustavad pooli, võtavad samuti nõupidamistest osa. Kui ühe poole esindaja ei ole Nõukogu liige, siis on vastav riik õigustatud saata oma esindaja Nõukogusse. Aru- ande tegemisel poolte esindajate hääled ei loe.

Lepitusmenetlus koosneb samuti kui kohtumenetlus kirja- likust ja suulisest protseduurist. Kuid üldiselt toimub see vähemformaalselt. - Nõukogu püüab kindlustada tüliküsimuse

//

korraldamist. Kui see tal korda läheb, avaldab tema, ta poolt kasulikuks tunnistatud ulatuses kirjelduse, mis annab edasi fak- te, neist tingitud selgitusi ja tülüküsimuse korraldamise tin- gimusi (art.15₃).

Nõukogu õilsam ülesanne on tülüküsimust korraldada, s.t. enne lahendamisele asumist püüab ta kõik teha, et pooli lepi- tada. Kui see talle on õnnestunud, siis on sellega ta ülesanne teostatud.-

Edaspidise kontrolli säilitamiseks avaldab Nõukogu lepi- tuse tingimused ja üksikasjad, et avalikul arvamusel oleks või- malus jälgida lepituse täitmist poolte poolt, mõjudes pooltele, et nad saavutatud kokkulepet rohkem respekteriksid. Kuid Nõukogu ise otsustab, missuguses ulatuses ta neid tingimusi ja üksikasju avaldab. Kui Nõukogul ei ole õnnestunud pooli lepi- tada, siis kohaldab ta art.15₄ eeskirjad: Kui tülüküsimust ei saadud korraldada, koostab ja avaldab Nõukogu aruande, mis vas- tu võetud kas ühel häälrel või häälteenamusega, et teatavaks teha tülüküsimuse olukorrad ja lahendused, missuguseid ta soo- vitab kui kõige õiglasemaid ja kõige kohasemaid selles asjas. Sel puhul on Nõukogu ülesandeks koostada erapooletu aruanne.

"Kui tülüküsimus sisaldab palju juriidilisi elemente, siis võib ta nende selgitamiseks paluda nõuandvat arvamust alaliselt

rahvusvaheliselt kohtult või mõnelt ad hoc loodud juristide komiteelt. Loomulikult kuulab nõukogu ka enne aruande koostamist poolte seletused ja vaidlused, mille poolest nõukogu lepituslik menetlus sarnaneb vaidlusliku vahekohtuga. Kui aruanne kord koostatud, esitab nõukogu ta veel kord pooltele, mille järgi ta asub juba hääletamisele ja vastuvõtmisele. Seejuures on aga mõeldav, et veel enne otsustamist nõukogu teeb pooltele korduva ettepaneku leppimiseks, pakkudes seejuures üksikute liikmete kaasabi."')

Nagu mainitud, võib olla aruanne ükshäälselt või häälteenamuslikult vastu võetud (ükshäälsuse all tuleb mõista kui kõik koosolekust osavõtjad, väljaarvatud poolte esindajad, ettepaneku poolt hääletavad). Nende õiguslik jõud on erinev. Ükshäälse aruande juures võivad esineda järgmised juhused: 1) mõlemad pooled lükavad ükshäälselt vastu võetud aruande tagasi; siis pole aruandel mingit õiguslikku jõudu. Parteidel on vaba voli kuidas nad oma tülisimust lahendavad. Nad võivad kas või alustada sõjaga. Nõukogul jääb sel juhul õigus intervenueerida art. 11. alusel. Mainitud juhused võivad eriti siis toimuda, kui aruanne ei anna ühelegi poolele täiesti õigust, vaid soovib mõlemale järelandmist. 2) ükshäälselt vastu võetud aruanne võetakse ainult ühepoole poolt vastu. Ka sel juhul aruanne ei ole absoluut-

'') Kaasik: "Rahvasteliit" lhk. 139.

selt kohustav. Ta keelab liiduliikmele võtta tarvitusele sõda poole vastu, kes kohastub aruande lõppjärel dustele (art. 15₆). "Ob diese Partei prozessual Klägerin oder Beklagte ist, macht nichts aus, zumal bei einer Widerklage beide Parteien sowohl als Kläger wie als Beklagte auftreten können. Im letztern Fall kann es geschehen, dass selbst derjenige Staat, der in der Hauptsache Sieger geblieben ist, wegen Abweisung der Widerklage sich dem Berichte nicht fügen will. Erkennt also die im Prozess siegreich gebliebene Partei den Bericht als bindend an, so folgt daraus, dass die Gegenpartei einen zurückgewiesenen Anspruch nicht mit Gewalt durchsetzen und dass sie den prozessualen Sieger nicht hindern darf, die in dem Bericht ihm zugesicherten Rechte auszuüben. Versucht die prozessual unterlegene Partei, ihr vermeintliches Recht vermittels eines kriegerischen Angriffs durchzusetzen, so erfolgt gemäss Art. 16 die Strafaktion des Völkerbundes".¹⁾

Kui ei ole saavutatud üksmeelset aruande vastuvõtmist, reserveerivad enesele liiduliikmed õiguse talitada, nii nagu nemad seda peavad otstarbekohaseks: Juhul, kui Nõukogul ei lähe korda saavutada oma aruande vastuvõtmist kõigi tema liikmete poolt, kes ei ole tülüküsimuse osaliste esindajad, jätavad lii-

¹⁾ Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 596.

duliikmed endile õiguse talitada nii nagu nemad seda peavad
tarvilikuks õiguse ja õigluse ülalhoidmiseks (art.15₇).-

Seega Rahvasteliidu Nõukogu enamushäälne aruanne jätab täie-
likult võimaluse sõja alustamiseks ja Rahvasteliidul puudub
igasugune õiguslik alus selle takistamiseks. Pooled on ainult
takistatud alustada sõda enne kolme kuu möödumist.-

Tüliküsimuste korraldamise ja aruannete organid on Nõu-
kogu ja Täiskogu. Eelkõige tuleb pooltele pöörduda Nõukogu
poole, kuid Nõukogu on õigustatud tüliküsimust edasi saatma
Täiskogule. Kohustatud on Nõukogu saatma tüliküsimust arutuse-
le Täiskokku, kui üks pooltest seda nõuab peale tüliküsimuse
saatmist Nõukokku. - Kõigis Täiskogule esitatud tüliküsimustes
kohaldatakse art.12 ja 15 eeskirju Nõukogu tegevuse ja võimu
kohta ka Täiskogu tegevusele ja võimule. On lepitud kokku, et
Täiskogu aruandel, mis kiidetud heaks Nõukogus esindatud liik-
mete esindajate poolt ja muude liiduliikmete enamuse poolt,
välja arvatud igal juhul poolte esindajad, on sama mõju kui
Nõukogu aruandel, mis vastu võetud ühel häälrel tema liikmete
poolt, kes ei ole poolte esindajad (art.15₁₀).-

Art.15 lõige 10-da põhjal kohaldatakse Täiskogu tegevuse-
le art.12 ja 15-da lõiked 1-8 eeskirju. Tähendab, ka Täiskogu
peab esmajoones püüdma korraldada tüliküsimust. Tal on samad

//

õigused avaldada tüliasja kirjeldust ühes kõikide juurdekuuluvate faktidega ja tõestavate dokumentidega. Samuti võivad Täiskogu liikmed avaldada tüliküsimuse faktide kirjelduse ja nende lõppjärelused. Aruanne tuleb esitada art. 12₂ kuue kuu jooksul. See tähtaeg loeb päevast, mil tüliküsimus esitati Täiskogule arutamiseks. Käsitades lepitusmenetlust Nõukogus ja Täiskogus, tuleb tähendada, et neil on kaks ülesannet: 1) kõrvaldada otsest sõjaohu ja 2) lahendada tüliküsimusi, mis ei ole kohased lahendamiseks kohtule või vahekohtule, ja sellega vältida sõda. Nendest ülesannetest on esimest nii lahendatud, et enne kolme kuu möödumist, peale aruande avaldamist, ei tohi pooled alustada sõda. Teist eesmärki saavutatakse tüliküsimuste korraldamisega, poolte lepitamisega või ükshäälselt vastu võetud aruandega.

"Als Rechtsschuttmittel ist in diesen Fällen der Krieg ausdrücklich nur dann ausgeschlossen, wenn sich eine Partei dem Berichte fügt. Mehr als dies konnte die V.B.S. nicht erreichen. Das Bestreben, sämtliche nichtarbitrable Fälle durch eine die Parteien dindende Entscheidung erledigen zu lassen und hierdurch den Krieg als Rechtsschuttmittel in allen Fällen auszuschalten, hätte eine der richterlichen ähnliche Organisation und ein dem richterlichen ähnliches Verfahren

vorausgesetzt, welche zu schaffen, denjenigen, die den Völkerbund errichtet haben, nicht in der Absicht lag."')

S a n k t s i o o n i d (art.16.).

Rahvusvaheline julgeolek nõuab, et riigid respektee-
sid pakti eeskirju rahu säilitamise suhtes. Seda võib aga
ainult nii saavutada, kui Rahvasteliidu liikmed ja ka temast
väljaspool seisvail riigel oleks teada, et igasugune raskem
ja rahule ohtlik pakti rikkumine toob enesega kaasa Rahvas-
teliidu liikmete väljaastumise paktirikkuja vastu, nii hästi
kuriteo heakstegemiseks kui ka rikutud õiguse jaluleseadmiseks.
Selleks on siis ka kõik pakti tähtsamad normid varustatud
sanktsioonidega, mis ette nähtud Rahvasteliidu Paktis art.16.

Kuni Rahvasteliidu Paktini tundis rahvusvaheline õigus
ainult väljaastumist õiguserikkuja vastu vastastikkuse abi-
andmise kui ka nn. tagatislepingute põhjal.--

"Organiseerimata rahvusvahelises ühistises võis tema (ni-
melt sanktsioonid) tarvitamine aset leida vaid spontaanselt
ja olles seejuures tihedalt seotud poliitiliste kaalutlustega.

Organiseeritud rahvusvahelises ühistises, mille konstitutsioo-

'1) Dr.G.v.Magyary: "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit
im Völkerbunde" lhk.83.

niks on Rahvasteliidu pakt, pidi sanktsioonide tarvitamine paratamatult muutuma korrapärasemaks, pidi arenema üldistamise ja erapooletuse suunas, pidi vabanema paljudest halbustest, mis olid tingitud rahvusvahelise ühistise anarhiisest, organiseerimata olekust."')

Art.16 põhimõtteline tähtsus seisab selles, et kuni paktili ei tunnud riikide ühistis sunniviisilist rahvusvaheliste kohustiste täitmist. Pakt on ülesseadnud loosungi: kõik ühe eest ja üks kõige eest. Rahvasteliidu pakt püüab muuta sanktsioonide rakendamist kollektiivseks. Mitte ainult need riigid, kes sest on ehk poliitiliselt rohkem huvitatud, vaid kõik Rahvasteliidu liikmed on ühtlaselt kohustatud osa võtma sanktsioonide tarvitamisest.-

Kuna sanktsioonide rakendamine võib olla seotud väga tõsiste tagajärgedega, siis on ainult paktili raskemaid rikkumisi varustatud art.16 sanktsioonidega.-

Sanktsioonid on ette nähtud järgmiste paktili rikkumiste eest: 1) kohustis alistada vahekohtulikule või lepituslikule menetlusele kõik tähtsamad tülid kaasliikmetega (art.12₁), 2) kohustis sõda mitte alustada enne kolme kuu möödumist kohtu otsusest või Nõukogu aruandest (art.12₁),

') Kaasik: "Rahvasteliit" lhk.119.

3) kohustis mitte alustada sõda riigi vastu, kes kohastub kohtu või vahekohtu otsusele (art.13₄), 4) kohustis sõda mitte alustada riigi vastu, kes kohastub Nõukogu ükshäälselt vastu võetud aruandele (art.15₆).

Sanktsioone tarvitatakse samuti liitu mittekuuluvate riikide vastu samal alusel, nagu liiduliikmete vastu art.12, 13 ja 15 põhjal.-

Siis tarvitatakse veel sanktsioone mitteliikme vastu juhul, kui ta ei ole tunnustanud Nõukogu kompetentsi ja alustanud sõda mõne Rahvasteliidu liikme vastu (art.17₃). Kõikides mainitud juhtumites on tegemist nn.kallaletungisõjaga.

Art.16 kohaldamise juures on väga palju raskusi, kuna ei ole olemas määrustikku, mis tooks selgust temas peituvaisse ebamäärustesse ja lahkhelidesse. Art.16 kohta valitseb palju lahkarvamusi. Tema rakendamisega on seoses palju olulisi probleeme, mida aga ei ole suudetud lahendada. Täiskogu on püüdnud täpsustada art.16 sisu ja ulatust oma muudatustega aastal 1921, kuid need muudatused ei ole jõustunud. Samuti võttis Täiskogu vastu resolutsiooni art.16 sanktsioonide kohaldamise suhtes, kuid need vähesed ja mittekohuslikud juhtnõõrid ei suuda veel tuua selgust art.16 sisu ja ulatuse suhtes.

Art.16 rakendamine on raskendatud ka Nõukogu kompetentsi

//

piiratuse läbi. Mitte Nõukogule, vaid igale liikmele individuaalselt kuulub õigus otsustada, kas antud juhul on üldse tegemist niisuguse pakti rikkumisega, mis nõuaks art.16 sanktsioonide rakendamist.-

"Das selbständige Prüfungsrecht jedes Mitgliedes soll jedoch keineswegs bedeuten, dass die Befolgung des Art.16 in sein Belieben gestellt ist. Hat ein Mitglied die Überzeugung, dass ein Bruch der Satzung gemäss Art.16 vorliegt, so ist es auch verpflichtet, hieraus alle Konsequenzen zu ziehen und sich vor allem an der Wirtschaftsblockade des rechtsbrüchigen Staates zu beteiligen."¹⁾

Nõukogu ei saa sundida liiduliikmeid otsustama art.16 tarvitamisele võtmise kasuks. Ta ülesanded piirduvad juhtnööride andmisega ja sanktsioonide organiseerimisega.-

Nõukogu peab omalt poolt teatavaks tegema oma seisukoha art.16 kohaldamise suhtes. Selleks peab ta kohe kokku astuma, niipea, kui tal saab teatavaks pakti raske rikkumine, -esimehe või peasekretäri kutsel.-

Täiskogu resolutsioon näeb ette erilise Nõukogu koostise, kui tuleb arutusele seisukoha võtmine küsimuse suhtes, kas on tegemist pakti niisuguse rikkumisega, mis võiks väl-

¹⁾ Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk.619.

ja kutsuda art.16 kohaldamist.-

Sarnasest koosolekust peavad sel juhul osa võtma: kõik Nõukogu liikmed, tüliosalised, tüliosaliste lähemad naabrid, riigid, kellel on tihedad suhtes oletatava paktirikkujaga ja veel riigid, kelle osavõtt sanktsioonide tarvitamisest võiks eriti kasuks tulla. Koosolekust on võimaldatud osavõtt ka liitu mittekuuluvaile riigile, kuid teatud reservatsioonidega,, igal juhul ilma hääleõigusega.- Selle suurendatud koostise ülesandeks on avaldada oma arvamust, kas antud riik on rikkunud pakti norme sellises ulatuses, et art.16 rakendamiseks nõuetavad faktid on kindlaks tehtud. Nõukogu seisukoha avaldamine ei nõua ükshäälsust. On Nõukogu kindlaks teinud, et antud juhul on tegemist pakti niisuguse rikkumisega, mis välja kutsub art.16 sanktsioonide rakendamist, siis saadab Nõukogu kõik kogutud andmed ja arutlused ühes oma arvamusega, soovitas astuda tarvilikke samme sanktsioonide tarvitamiseks kõikidele riikidele.-

"Wenn der Rat in seinem Gutachten zu der Auffassung gelangt, dass ein Bruch der Satzung gemäss Art.16 Abs I vorliegt, so soll gemäss der 6.Resolution der zweiten Bundesversammlung das Protokoll der betreffenden Sitzung allen Mitgliedern des Völkerbundes so schnell wie möglich zugestellt werden. Dem Gut-

//

achten soll eine Aufzählung der Motive und die Aufforderung sich diesem Gutachten entsprechend zu verhalten, beigefügt werden. Ausserdem soll für breiteste Veröffentlichung des Beschlusses Sorge getragen werden, damit auch die Nichtmitglieder des Bundes wie überhaupt die öffentliche Meinung der Welt durch die Auffassung des Rates beeinflusst werden."')

Kuid nagu mainitud, ei ole Nõukogu arvamus kohuslik üksikuile riigile, vaid küsimuse lõplik otsustamine kuulub nende oma kompetentsi.-

"Rahvasteliidu nõukogu ei saa sundida riike sanktsioonide tarvitamisele, kes on vabad oma otsustamises ja kes järelikult on õigustatud ka iseseisvalt konstateerima, kas on tõeliselt tegemist paktirikkumisega vastavalt art.16 nõuetele. Ainult riigid ei ole täiesti vabad oma otsustamises selles mõttes, et nad on kohustatud arvestama pakti määrusi, mis on küllalt täpsed nende kohustiste piirimises, mis põhjustavad art.16 kohaldamist. Ükski riik ei saa niisugusel puhul põhjendamatult loobuda oma kohustiste täitmisest, eriti veel siis, kui nõukogu on juba põhjendatult avaldanud oma arvamuse, See viimane ei ole juriidiliselt siduv, kuid tema moraalne kaal on küllalt selge igale liiduliikmele. Need riik-

')

1) Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 620.

likud organid, kelle kompetentsi kuulub küsimuse otsustamine, tavaliselt valitsus ja parlament, peavad väga tõsiselt arvestama Rahvasteliidu nõukogu seisukohta ja tema asjakohaseid konstatatsioonimisi."')

Kuigi sanktsioonide tarvitamise tunnustamine on individuaalne ja sõltub liikmete vabast otsusest, siiski on nende ellu rakendamine pakti alusel mõeldud just kollektiivse aktsioonina. Kuna nende mõju ainult siis võib tõhusalt esile tulla.

Rahvasteliidu Nõukogu ülesandeks on, nagu varem mainitud, organiseerida sanktsioonide kohaldamist. - Tal tuleb otsustada, missugused sanktsioonid tuleb tarvitada, mis silmapilgul nendega alustada, kuidas ja mis ulatuses neid rakendada.

Tähtsamatest sanktsioonidest tuleks nimetada: majanduslikud surveabinõud, relvastatud abinõude tarvitamine ja liidust väljaheitmine. -

Majanduslikkude surveabinõudega võib iga riik alustada niipea, kui ta on otsustanud, et antud paktirikkumine on sarnane, mis kutsub välja art. 16-da rakendamise, s.t. riik ei ole kohustatud ära ootama Nõukogu seisukohta. Kuid otstarbekohasem on sanktsioonide tarvitamine kui see sünnib organiseeritult. See-

')

1) Kaasik "Rahvasteliit" lhk. 113.

pärast on soovitatav ära oodata Nõukogu juhtnööre.

"...kann jedes Mitglied des Völkerbundes mit der Wirtschaftsblockade beginnen, sobald nach seiner Entscheidung ein Überfallkrieg vorliegt, und es braucht nicht mit der Anwendung dieser Massnahmen warten, bis der Rat sein Gutachten über das Vorliegen eines Überfallkrieges erstattet und einen einheitlichen Aktionsplan für die Wirtschaftsblockade aufgestellt hat. Da aber letzten Endes der rechtsbrüchige Staat durch eine gemeinsame Aktion aller Mitglieder zum Nachgeben gezwungen werden soll und die Bundesexekution am schnellsten zum Ziele führt, wenn sie nach einheitlichen Richtlinien vor sich geht, so ist die Zentralisation der Ausführung der einzelnen Massnahmen von grösster Bedeutung für Erfolg der Handlung, und der Rat spielt daher auch in diesem wichtigsten Stadium der Zwangsexekution eine bedeutsame Rolle. Haben auch alle seine hierauf bezüglichen Beschlüsse nur den Charakter von Empfehlungen und Ratschlägen, so sind sie doch für die Exekution namentlich deswegen von besonderer Bedeutung, weil darin die Willensäusserung der zur Niederringung des rechtsbrüchigen Staates bedeutsamsten, im Völkerbunde entweder ständig oder für diesen speziellen Fall zugezogenen Mächte

//

hervortritt."')

Nagu eespool mainitud, on iga liiduliige põhimõtteliselt õigustatud alustama majandusliikude surveabinõudega niipea, kui ta on konstateerinud, et on tegemist "kallaletungisõjaga", kuid paralleelselt on Nõukogule tehtud ülesandeks määrata tähtaeg, millal tuleks alustada majandusliku survega. Seda silmapilku tuleb Nõukogul teatada kõikidele liiduliikmetele.

Art.16₃ põhjal lepivad liiduliikmed kokku anda üksteisele vastastikust abi käesoleva artikli põhjal tarvitusele võetavate majandusliikude ja rahandusliikude abinõude kohaldamisel, et vähendada alammäärani kaotusi ja halbusi, mis võivad järgneda neist abinõudest.

Samuti nad annavad vastastikust abi vastuseismiseks iga riigi eriabinõule, mis sihitud ühe vastu nendest paktimurdja riigi poolt. Nad teevad tarvilisi korraldusi, et kergendada läbiminekut oma maa-alalt liidu iga liikme jõududele, kes võtab osa ühisest väljaastumisest liidu kohustise austama sunnimiseks. Põhimõtteliselt on muidugi kõik liiduliikmed ühtlasi kohustatud osa võtma sankstioonide tarvitamisest, kuid nagu selgub teisest Täiskogu resolutsioonist 9-a, tuleb neil riigel, Nõukogu soovitusel, kes oma majandusliku ja sõjalise jõu või geograafilise asendi tõttu on eriti kohased läbi vii-

1) Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 623.

ma sanktsioone, esmajoones asuda nende ülesannete täitmisele. Teisest küljest tuleks neid liikmeid dispenseerida sanktsioonide läbiviimisest, kui kahju, mis neile enesele seeläbi tekiks, ületaks suuresti kasu, mis liidul võiks tulla nende osavõtust. Resolutsioon 9 b. "Kui tuleb soovitavaks pidada edasi lükata teatud riikide osavõtt sanktsioonide tarvitamises, kas täielikult või osaliselt, siis tohib see edasilükkamine sündida ainult selles ulatuses, mis oleks ühisele kokkuseatud aktsioonikavale soodus, või mis oleks sobiv redutseerima miinimumini kaotusi ja kahjusid, mis võiksid teatud liiduliikmele tekkida sanktsioonide tarvitamise läbi."

Nagu selgub teise Täiskogu koosoleku 10-dast resolutsioonist, ei ole soovitav ette määrata kõik üksikasjad majandusliikude, kaubandusliikude ja rahandusliikude abinõude suhtes, mis tuleksid tarvitusele majandusliku blokaadi korral. Konkreetset juhul on see Nõukogu ülesanne koostada ühise tegevuskava liiduliikmete koostööks. -

Art. 16₁ teine lause näeb ette teatud programmi, missugused ökonoomilised abinõud oleksid kohased tarvitada paktirikkuja vastu. Selle järgi tuleb: 1) kätkestada kõik kaubanduslikud ja rahanduslikud vahekorrad, 2) keelata kõik rahanduslikud ja isiklikud suhted rahvasteliidu liikmete kodanikkude ja paktirikunud riigi kodanikkude vahel, 3) takistada kõik rahandus-

likud või isiklikud ühendused paktirikkunud riigi kodanikkude ja igasuguse teise riigi kodanikkude vahel, olgu see liiduliige või mitte.-

Sõjalised abinõud.

Rahvasteliidu põhimõtetega kooskõlas on võimalikult vältida sõjaliste abinõude tarvitamist ja püüda taas saavutada õiguse jaluleseadmist ainult majanduslike surveabinõudega.-

"Es entspricht dem Geiste des Völkerbundes von einer Kriegserklärung und von militärischen Massnahmen möglichst abzusehn und den Frieden durch einen wirtschaftlichen Druck wiederherzustellen, wie auch die 3. Resolution der zweiten Bundessammlung betont hat. Die Kriegserklärung einzelner Mitglieder gegenüber dem rechtsbrüchigen Staate wird nicht immer mit militärischen Massnahmen verbunden sein, sondern vielfach lediglich die Form einer Demonstration annehmen oder auch aus konstitutionellen Gründen erfolgen, um die durch Art. 16 vorgeschriebenen wirtschaftlichen Massnahmen auf verfassungsmässigen Wege leichter ergreifen zu können."')

Ka sõjaliste abinõude tarvitamise juures on soovitatav, et üksikud riigid toimetaksid isoleeritult, vaid, et ka sel juhul Nõukogu võtaks aktsiooni organiseerimise enesele. Art. 16₂ jär-

') Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 631.

gi ülesandeks soovitada, missugused riigid, milliste abinõudega peaksid osa võtma eksekutsioonist. Põhimõtteliselt on küll kõik Rahvasteliidu liikmed ühtlaselt kohustatud osa võtma aktsioonist, kuid riigid võivad siiski keelduda, ette tuues mõjuvaid põhjusi.-

"Aber nach der Fassung des Abs.2 besteht kein Zweifel darüber, dass jeder Staat das Recht hat, sich auf den Standpunkt zu stellen, dass die wirtschaftlichen Massnahmen genügen, dass aus praktischen Rücksichten, z.B. wegen der entfernten Lage des Rechtsbrechers, andere Staaten die militärische Exekution übernehmen müssen. Trotzdem liegt eine wirkliche Verpflichtung der Mitglieder des Bundes vor."')

Liidust väljaheitmine.

Liidust võidakse välja heita iga liiget, kes süüdi mõne paktist järelduva kohustise rikkumises. Väljaheitmine otsustatakse kõigi teiste Nõukogus esindatud liiduliikmete hääletamisel (Art.16₄).-

Põhimõtteliselt võidakse liidust välja heita igasuguse pakti rikkumise eest, kuid tegelikult tohiks seda sanktsiooni ainult harujuhtumitel tarvitada, kuna see väga tugevasti võib kahjustada liidu universaalsuse püüdeid.-Kahju väljaheidetud

') Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 632.

liikmel võivad osutada vähem suureks, kui liidul enesel.

"Die Ausschliessung wird nicht in der Form vor sich gehen dürfen, dass der ausgeschlossene Staat dem Völkerbunde überhaupt nicht mehr beitreten kann. Denn das würde dem Gedanken der Universalität des Bundes widersprechen. Es wird also dem ausgeschlossenen Staate freigestellt sein, nach Ablauf einer bestimmten Zeit einen Antrag auf erneute Aufnahme in den Bund zu stellen. Zulässig dürfte es aber auch sein, ein Mitglied in der Form auszuschliessen, dass es nach Ablauf einer bestimmten Frist wieder Mitglied wird, es also gewissermassen von seiner Mitgliedschaft zu zuspendieren."')

Väljaheitmine peab sündima Nõukogu ükshäälese otsusega.

Kui paktirikkuja kuulub ise Nõukogusse, siis ei ole tal ses asjas loomulikult häälteõigust.-

Rahvasteliidu suhted mitteliikmetega rahvus-
vaheliste konfliktide puhul (art.17).

Rahvasteliitu mittekuuluvad riigid ei kanna paktis liikmete jaoks ette nähtud kohustisi ja Rahvasteliidu juhtivad organid ei saa neid oma kompetentsile otseselt alistada. Vahele-

Schücking und Wehberg : "Die Satzung des Völkerbundes," lhk.636.

segamise võimaluse annab Rahvasteliidul tema rahualalhoidmise ülesanne.

Rahvasteliidu suhted mitteliikmetega rahvusvaheliste konfliktide korral on reguleeritud Rahvasteliidu paktis art. 17. Selle artikli kohaldamise eelduseks on: 1) tüliküsimus liikme ja mitteliikme vahel, 2) tüliküsimus kahe mitteliikme vahel.-

Liiduliikmed on alistatud art.12₁ ja art.15₁ põhjal ainult siis vahekohtulikule menetlusele või Nõukogu korraldustele, kui on tegemist "tüliküsimusega, mis võib viia lõheni".

Art.17 räägib aga ainult "tüliküsimustest", s.t. Rahvasteliit nõuab omale sel juhul õigust, olla vahendajaks kõikides tüliküsimustes. Selleks kutsub Rahvasteliit mitteliikmeid alistuma kohustistele, mis peale pandud liiduliikmetele tüliküsimuse korraldamise otstarbel, Nõukogu poolt õigeks peetud tingimustel (art.17₁).

Mainitud kohustised on enamuses loetletud artiklites 12,13 ja 15.-

Art.17-est ei selgu otseselt missugune Rahvasteliidu organ on õigustatud saatma kutse mitteliikmetele. Võib aga oletada, et Nõukogu on selleks autoriseeritud, kuna ta ka välja töötab tingimusi, mis alusel mitteliige peab omale võt-

ma kohustisi.

"Da der Rat die Bedingungen festsetzen muss, unter denen sich das Nichtmitglied den für die Bundesglieder geltenden Verpflichtungen zu unterwerfen hat, so ist anzunehmen, dass die Aufforderung von dem Rate auszugehen hat. Der Rat muss auf Antrag irgendeines Bundesmitgliedes vom Generalsekretär zusammengerufen werden und die in Art.17 vorgesehene Aufforderung an ein Nichtmitglied richten."*)

Kui mitteliige võtab vastu Nõukogu kutse, siis kohalsatakse artiklite 12 kuni 16 eeskirju, muudatustega, mis peetud vajalikeks Nõukogu poolt (art.17₁).

On mitteliige vastuvõtnud Nõukogu kutse ja avaldanud seega nõusoleku võtta enesele eelpoolmainitud kohustisi, siis omandab ta ka osaliselt liiduliikme õigusi ja ta on ka õigustatud osa võtma Nõukogu koosolekutest samal alusel kui liiduliige.

"Nach Art.4 Abs.5 muss ein Mitglied des Bundes, das an dem Streite beteiligt ist, zu den Stzungen des Rates zugezogen werden, hat aber, da es selbst Partei ist, nach allgemeinen Rechtsgrundlagen kein Stimmrecht. Die Hinzuziehung des Nichtmitgliedes zu den Stzungen des Rates ist in Art.4 Abs.5 oder in Art.17 nicht vorgesehn; sie wird aber billigerweise zu den

*) Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk 541

angemessenen Bedingungen gehören müssen, die der Rat aufzustellen hat. Es würde den Grundsätzen der Gerechtigkeit widersprechen, wenn ein Mitglied des Bundes zu den Sitzungen des Rates zugezogen würde, das Nichtmitglied aber lediglich vor dem Rate seinen Standpunkt vertreten dürfte. Der Rat muss beide Parteien auf gleichem Fusse behandeln."')

Nõukogu kohaldab tüliküsimuse lahendamisel art.15 eeskirju oma menetluse suhtes ainult selle vahega, et mitte peasekretär, vaid Nõukogu ise korraldab selgitava juurdluse faktide kohta (art.17₂).--

') Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" lhk. 642.--

L õ p p s õ n a .

Lõppjäreldusi tehes Rahvasteliit, rahupüüdluste organisatsioonina pidi olema kõigist samapüüdelisist varemilmnenud üritusist parim - vormilt, sisult - rakenduselt, kuid tegelik rahvusvaheline praksis on tõendanud, et ta suudab sama vähe oma otstarvet täita, kui analoogilise eesmärgiga ajalukku läinud eelkäijad.-

Tegelikus rakenduses on ilmenenud Rahvasteliidu pakti redaktsioonis kavalalt peidetud reservatsioonid.-

Esiteks on põhjust usu vankuma lõõmiseks ja tunda rahu-
tust, et Rahvasteliidu küsimuse algatajad ja propageerijad
riigid on imperjalistlike kaldumistega, missugune tendents
ei kaoks liitumise egi. Sellest tingituna lubatakse relvas-
tus "rahvusliku julgeoleku piirides" (art.8₁), mis veniv mõis-
te ja end soodsalt tõlgitseda laseb ühe või teise kurikavat-
suse kasuks.-

Art.15₇ on peetud õigusega "kuulsaks lüngaks" paktis.
Nõukogu aruande ühehäälsel vastuvõtmise ebaõnnestumise korral
jätavad liiduliikmed endile õiguse võtta tarvitusele abinõu-
sid, milliseid nad peavad tarvilikuks "õiguse ja õigluse" ülal-
hoidmiseks. Ükski seik aga ei garanteeri kindlusega, et sõda

//

ei peetaks selles ultima ratioses suurriikide ristlevate agressiivsete huvide kokkupõrkes. Rahvusvaheline tegelikkus on seda skepsist 100%-liselt õigustanud.-

Ent Rahvasteliidu fiaskot ei tule käsitleda, nagu ei oleks ta oma paktilt, konstitutsioonilt rahusüsteemi seisukohalt eo ipso eesmärkideni küündiv, sest tema loojate ja teostada kavatsujate heas usus ei saa kahelda, küll aga kiires tempos vahepääl esile kerkinud uued eluõigusi nõudvad rahvusvaheliselt häirivad teravilmelised poliitilised moodustused, millega ühenduses resp. avanenud uued võimalused ja perspektiivid on muutnud Rahvasteliidu temale usaldatud otstarbalt tähtsusetuks.

Viimase aja suured sündmused näitavad, et Rahvasteliidul ei ole mingit tegelikku tähtsust ja ta võib vaid pakkuda ajaloolist huvi, kui ühe ajalooepisoodi arhiivväärtusega dokument

Olen kasutanud järgmist kirjandust:

- 1) Magyary. "Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde" (1922.a.)
- 2) Kaasik: "Rahvasteliit" 1933.
- 3) Schücking und Wehberg: "Die Satzung des Völkerbundes" (1924)
- 4) Piip "Rahvusvaheline Õigus" (1936)
- 5) Piip "Alaline rahvusvaheline kohus, ilmunud "Õiguses" nr.4-1928.a.

Ex libi. univ. Tart.